

BİR NEHİR ROMAN İNCELEMESİ: GECELER VE GÜNLER

A REVIEW OF A ROMAN-FLEUVE GENRE: NIGHTS AND DAYS

Nevra VARDAL ATAK

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Polonya Dili ve Kültürü Anabilim Dalı,
Nevra.Vardal.Atak@ankara.edu.tr

Öz

Bu çalışmada İki Savaş Arası Dönem Polonya Edebiyatında (*Literatura Dwudziestolecia Międzywojennego*) düz yazısıyla adından sıklıkla söz ettiren Maria Dąbrowska'nın *Noce i Dnie* (Geceler ve Günler) başlıklı romanı, nehir roman türüne göre incelenecektir. Roman, Niechcic ailesinin dört kuşağı üzerinden bir ailenin gelişimi ve değişimini ele alırken, diğer taraftan bu uzun yıllar içerisinde Polonya'daki tarihi, toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel değişimleri yansıtmaktadır. Nehir roman türüne uygun olarak içinde tarihi roman, aile romanı, çağ romanı ve otobiyografik roman özellikleri taşımaktadır. Oldukça detaylı bir üslupla anlatılan olaylar geri dönüşlerle Kongre Krallığı'na kadar uzanır ve I. Dünya Savaşı'na kadar devam eder. Bu bağlamda yapıtta birçok karakter ve kent yer alır. Dört cilt halinde yayımlanan *Geceler ve Günler*, Polonya edebiyatında nehir roman türünün en önemli örneklerinden biridir.

Abstract

In this study, the novel named *Noce i Dnie* (*Nights and Days*) which was written by Maria Dąbrowska, who have made a distinguished name for herself with her prose during the interwar period of Polish Literature, will be reviewed in the context of roman-fleuve genre. The novel introduces the change and development of a family through the four generations of Niechcic family while reflecting historical, social, economic, politic and cultural changes occurred during these years in Poland. In accordance with the river novel genre, it has the characteristics of historical novel, family novel, period novel and autobiographical novel. Events that are told with a quite detailed style, go back to Congress Poland with flashbacks and continue to the World War I. In this regard, many characters and cities are included in this work. *Nights and Days*, which was published in four volumes, is one of the most important examples of roman-fleuve genre in Polish literature.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 17 Ekim 2016
Kabul edildiği tarih: 10 Kasım 2016
Yayınlanma tarihi: 12 Aralık 2016

Article Info

Date submitted: 17 October 2016
Date accepted: 10 November 2016
Date published: 12 December 2016

Anahtar sözcükler

Nehir Roman, Kuşak, I. Dünya Savaşı, Ocak Ayaklanması, Kadın figürü

Keywords

Roman-Fleuve, Pokolenie, I. World War, January Uprising, Woman figure

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001483

Polonya edebiyatında, İki Savaş Arası Dönemde¹ sanat etkinliği gösteren Maria Dąbrowska (1889-1965) We Francji (Fransa'da) ve Janek (Küçük Jan) gibi kısa öyküleriyle ilk defa Polonya edebiyat sahnesine girdiğinde, geleneksel edebiyatın etkisinde yazmaktadır. Ancak ilgi alanları ve çalışkanlığı sayesinde yazarın bakış açısı hızla gelişir ve Avrupa kaynaklarından da faydalanmaya başlar. Sosyoloji, psikoloji ve doğal bilimler alanında Lozan, Brüksel ve Varşova'da eğitimler almış olan Dąbrowska edebiyatı, sosyal ve politik anlamda topluma fayda sağlayan bir enstrüman olarak kullanır.

¹ *Literatura Dwudziestolecia Międzywojennego*: I. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ve II. Dünya Savaşı'na kadar süren dönem, Polonya edebiyatında, İki Savaş Arası Dönemi Edebiyatı olarak adlandırılır.

Bu bağlamda yapıtlarında toplumsal sorunları ele alan, Genç Polonya Dönemi'nin önemli isimlerinden Stefan Żeromski²'yi edebiyat patronu olarak kabul etmektedir.³

“Köy yaşantısına ve gençlere yönelik özel bir ilgisi bulunan yazar, kısa öykülerden oluşan *Dzieci Ojczyzny* (1918) (Vatanın Çocukları) adlı yapıtında bu konuyu ele alır” (Sokol 88). Aynı dönem toplumsal içerikli *Galaż Czereśni'yi* (1922) (*Kiraz Dalları*) ve köyde geçirdiği çocukluk yıllarına odaklanan, eleştirmenlerin ve okurun dikkatini çeken *Uśmiech Dzieciństwa* (1923) (*Çocukluğun Gülümseyişi*) başlıklı yapıtını yayımlar. Ancak 1929 yılında ortaya çıkan *Ludzie Stamtąd* (*Ordan Gelen İnsanlar*) en önemli öykü derlemesidir. Başkahramanlarını, ırgatlar, gündelikçiler, yoksul köylüler oluşturur. Karakterlerin çekişmelerle dolu, zengin iç dünyaları okurda derin bir etki yaratmıştır. Bir agnostik olan yazar, her şeyden önce günlük işler ve sıradan görevler için hayatın her anında çırpınan insana inanmaktadır. İnsanın inatçı bir biçimde çalışmasını kahramanlıkla özdeşleştirir. Özellikle *Ordan Gelen İnsanlar* öykülerinde ortaya çıkan bu ruhla, Dańbrowska, uzun öykülere ve romana yönelir. Kısa bir süre içerisinde de sanatçıya gerçek ünü getiren yapıtı *Noce i Dnie* (*Geceler ve Günler*) 1931 ve 1934 yılları arasında bir üçleme olarak basılır.

Bir nehir roman olarak kabul edilebilecek ve dört kuşağın oluşturduğu bu destansı yapıt, sadece bir ailenin kronolojisini değil, aynı zamanda dönemin toplumsal yapısını, tarihsel ve politik olaylarını, felsefi sorularını ele alan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Roman, Ocak Ayaklanması'nın⁴ patladığı 1863 yılından başlayarak I. Dünya Savaşı'nın başlangıcı olan 1914 yılına kadar devam eder, ancak geri dönüşlerle Viyana Kongresi'ne göre 1815 yılında Polonya'da kurulan Kongre Krallığı dönemine kadar uzanılır. Peki, böylesine uzun bir dönemi panoramik bir bakış açısıyla elen alan nehir roman nedir?

² **Stefan Żeromski (1864-1925):** 'Polonya edebiyatının vicdanı' olarak anılan Genç Polonya dönemi yazarıdır. Genellikle toplumsal sorunları ele aldığı yapıtlarında, köylü ve işçiler yoksul ve cahil olarak yansıtılırken, diğer taraftan soyluların bencilliği, yönetimlerin yüzyıllarca kendi köylülerini görmezden gelişi eleştirilir. Sembolizm ve ekspresyonizmi natüralizmle buluşturduğu kendine özgü bir anlatım stili vardır.

³ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Folejewski, Zbigniew. “Maria Dańbrowska's Place in European Literature.” *Books Abroad* 38 (1964):11-13.

⁴**Ocak Ayaklanması (Powstanie Styczniowe):** 1795 yılında Polonya'nın Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından bölünmesinin ardından ülkede işgalci güçlere karşı çeşitli ayaklanmalar yapılmıştır. Bunlardan en etkilisi 22 Aralık 1863 yılında Rusya'ya karşı başlatılan Ocak Ayaklanması'dır. Köylülerin ve ruhban sınıfının da desteğini alarak başlayan ayaklanma hızla yayılmasına karşın, Rusya'nın özgürlük ve toprak vaatleri sayesinde isyancılar ayaklanmadan çekilmeye başlar. Bunun üzerine büyük bir coşkuyla başlayan ayaklanma Avusturya'nın da desteğiyle Ekim 1864'te bastırılır.

Fransız edebiyatında *Roman-fleuve* olarak adlandırılan bu tür, ilk defa Nobel ödüllü Fransız yazar Romain Rolland'ın on kitaptan oluşan *Jean Christophe (1904-1912)* adlı yapıtıyla ortaya çıkar. Yazar yapıtının *Dans La Maison* adlı yedinci kitabının önsözünde, başkahramanı *Jean Christophe*'u betimlemek için “nehir” benzetmesini kullanırken, aslında bir bakıma da romanın türüne dair işaretler vermiştir:

Kitabın ilk sayfalarından itibaren Jean Christophe bana bir nehir gibi gözükiyordu. Nehirlerin uyuyor gibi gözüktükleri, çevrelerinde yer alan kırları ve gökyüzünü yansıttıkları alanlar vardır. Sanki akıyor veya değişmiyorlardır ve bazen bu durgun görüntü, şiddeti ilk engelde hissedilebilecek hızlı bir akıntının üzerini örter (Rolland 300).

Gilbert Cannan'ın yapıtla ilgili yaptığı yorum, nehir roman türünün gücünü yansıtması bağlamında önemlidir:

Yazar, kahramanın hayatının ve kitabın hep bir nehir gibi olduğunu düşünmüştür. Kitabın bir düzeni varsa, bu nehrin düzenidir. Gerçekte bir ustalık ya da olay örgüsü yoktur. Tıpkı düşüncelerin bütün felsefe sistemlerini hiçe sayarak birbirlerini takip etmesi gibi, sözcükler de sözdizimini hiçe sayarak öylece oradadırlar. Kitabın her bölümü diğer bir bölümün habercisidir. Nehir sanki haritada yokmuş gibi keşfedilir. (...) İnsanın büyümesi ve yaşlanmasıyla ilgili çözümlenmemiş çok az şey kalmış olsa da, okuyucu, edebiyatta bu yüzyılda ortaya çıkan modern hayatın en kapsamlı araştırmasıyla karşılaşır. M. Rolland'ın nehrini bırakıp bir başkasına geçen roman, on dokuzuncu yüzyılın düşünceler dünyasından yirminci yüzyıl düşünceler dünyasına geçen bir köprü gibi görünür (Aktaran: Rolland 7).

Her yönden bir nehir gibi akan bu tür romanlar, metinsel kapsam bağlamında oldukça yoğundur. Olay örgüsü uzun, yavaş ilerleyen bir yapıya sahiptir, ancak aynı zamanda güçlü ve hızlı akan bir suyun yoğunluğu gibi de sürükleyicidir.

Nehir romanlar, genellikle bir ailenin birkaç kuşak üzerinden gelişimlerini ve değişimlerini anlatırken, diğer taraftan sözü geçen dönemi toplumsal, kültürel, politik ve tarihi yönleriyle detaylı bir biçimde yansıtır. Birbiri ardına ciltler halinde basılan bu uzun soluklu roman türü içinde aile romanı, tarihsel roman ve otobiyografik roman türlerinin özelliklerini taşımaktadır. Bu roman türlerinin

gerçekçi stillerinin, nehir romana güçlü bir panoramik yapı kazandırdığını ifade etmek yerinde olacaktır.

Avrupa edebiyatında Romanın Rolland'la başlayan bu türün önemli örnekleri arasında 1929 yılında Thomas Mann'ın Nobel Ödülünü almasında büyük payı olan yapıtı *Buddenbroock Ailesi* (1901), John Galsworthy'nin *Forsyte Efsanesi* (1906-1921), Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* (1913-1927) ve tarihsel olarak biraz daha geriye gidildiğinde Tolstoy'un *Savaş ve Barış* adlı yapıtlarını sıralamak mümkündür. Yazarlarına büyük bir ün kazandıran bu roman türü genç yazarlarda büyük bir heyecan yaratmıştır. Bu bağlamda Dąbrowska'nın, yazarlarına büyük ün kazandıran nehir roman türünü seçerek yapıtını şekillendirmesi tesadüf değildir. Ancak stilinin oluşmasında en büyük pay sahibi Danimarkalı yazar Jens Peter Jacobsen'dir. (1847-1845). Gizemcilikten uzak duran Jacobsen, Darwinizm ve Fransız gerçekçiliğinin etkisindedir. Karakterlerin içsel dünyalarının detaylı incelemesine özellikle önem verir. "Bundan başka Jacobsen her zaman bir tarih dönemini gözlerimizin önüne serer. Romanlarından düzgün kesilmiş dilimler halinde ayrıntılı toplum ve zaman görünümleri bulunur. Bizi olduğumuz gibi yüzyıllar ötesine götürür bir eski, güzel gerçeklik içinde bugün yaşayan bizde ölümsüz kahramanı canlandırır" (Jacobsen 5). Yazarın *Niels Lyhne* başlıklı romanını Lehçeye çeviren Dąbrowska, Jacobsen'in stilini detaylıca inceleme fırsatı bulmuştur. Kendi yapıtı *Geceler ve Günler*'de karakterler üzerinden çağın özelliklerinin yansıtılması noktasında Jacobsen'in izlerini bulmak mümkündür.

Geceler ve Günler, yukarıda anlatılan birçok özelliği içinde barındırarak Polonya edebiyatında nehir roman türüne örnek oluşturmuş yapıtlardan biridir. Olayların akışının merkezindeki odak figürü, yapıtın başkahramanları Bayan Barbara ve Bogumił oluşturmaktadır. Bu iki karakterin soy ağaçları üzerinden iki kuşak öncesine kadar uzanılırken, çocukları sayesinde de bir sonraki kuşağın değişimi okuyucuya sunulmaktadır. Roman, "Bogumił ve Barbara", "Sonsuz Endişe", "Aşk" ve "Gözlerdeki Yel" başlıklı dört bölümden oluşur.

İlk bölümde anlatılan Bogumił, kendi sosyal sınıfından hoşlanmayan, entelektüel bir çevresi olan toprak soylusu Maciej Niechcic'in torunudur. Fakirleşmiş bir soylu olan babası Michał Niechcic'le Ocak ayaklanmasına katılan genç Bogumił güçlü, çalışkan ve oldukça açık yürekli bir insandır. Bogumił, yazarın yarattığı en güçlü pozitivist karakterlerden biridir. Ona göre hayatın anlamı işidir.

Sosyal sınıfları bakımından Barbara da Bogumił ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Babası yıldırım çarpması sonucunda ölmüş, kendisiyle birlikte üç kardeşine çalışkan bir kadın olan annesi Jadwiga bakmıştır. Barbara dört kardeşten en küçüğüdür. Bilimsel ve entelektüel bir ortamda büyümüş, zengin bir kadınla evlenmeyi tercih eden Józef Toliboski ile hüsrarla biten bir aşk ilişkisi yaşamıştır. Bunun üzerine çevresinden gelen baskılar ve yalnız kalma korkusunun etkisiyle, söylediği özgürlük şarkılarından etkilendiği Bogumił ile evlenmiştir. Bu evlilikten dört çocukları olur. İlk oğulları Piotruś'u ateşli bir hastalık sonucunda kaybederler.

İkinci bölümde ise birbirinden farklı karakterleri olan çocukları Agnieszka, Emilia ve Tomasz'dan söz edilir. Bunun yanı sıra ailenin ekonomik durumu ve Barbara'nın sağlık sorunlarından da söz edilmektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde Agnieszka'nın Lozan, Brüksel ve Londra'da geçirdiği yıllar, Barbara ve Bogumił'in evliliklerinde yaşananlar, aynı zamanda burjuvazinin güçlenmesiyle toplumsal yaşamda görülen değişimler ve yansımalar ele alınmıştır.

Yukarıda değinildiği üzere nehir romanlar bir ailenin değişimlerini birkaç kuşak üzerinden yansıtırken, aynı zamanda çağın değişimlerine de ışık tutmaktadır. *Geceler ve Günler*'de bu dönemseller değişimler, özellikle kadın karakterler üzerinden ortaya konulmaktadır. Yapıtta okuyucunun karşısına ailenin üç farklı kuşak örneği oluşturan, üç farklı kadın tipi çıkar. Bu kadınların her birinin aile, evlilik, annelik ya da yaşlılık gibi pratik konularda tepkileri farklıdır. Bunlardan ilki Barbara'nın annesi Jadwiga Jaraczewska'dır.

İlk kuşağı temsil eden Jadwiga, Polonya edebiyatındaki romantizm kadın örneğini yansıtmaktadır. Romantizmin, her yönden ideal görüntü çizen, ancak olayların arasında pasif bir duruş sergileyen kadın tipini canlandırır. Örneğin, Almanca özel ders veren hocasına âşık olmasına rağmen, sosyal sınıfına uygun bir evlilik yapması gerekliliğinden ötürü, her zaman sadık olduğu ancak asla sevmediği Adam Ostrzenski ile evlenir. Kocasının ölümünün ve Ocak Ayaklanması'nın başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Jadwiga, zorluklara ve endişelerine rağmen dört çocuğunu okutmayı başarmıştır. Çocuklarının eğitimine önem vermesinin nedeni artık, içinde bulunduğu soylu sınıfın bastırılan Ayaklanmanın ardından bütün mal varlığına el konulması ve statüsüyle birlikte tüm gelirini kaybetmiş olmasıdır. Yazar, Jadwiga örneği üzerinden hem on dokuzuncu yüzyıl kadınına hem de dönemin Polonya'sına ışık tutar.

Jadwiga romantik geleneğe gelmiş, Adam Mickiewicz⁵'in balladlarıyla yetişmiş bir kadın olmasına rağmen, çocuklarının kendilerini geliştirmeleri için fırsatlar yaratmıştır. Bu bağlamda da yapının ikinci kuşak kadın temsilcisi olan Barbara'nın gelişiminde etkisi olmuştur. Barbara, annesi tarafından kent yaşamına hazırlanmış bir genç kız olmasına rağmen, kocasıyla birlikte başkalarının çiftliklerini idare ederek bir köy yaşamı sürmektedir. Genç bir soylu olan Józef Toliboski ile yaşadığı aşkın hüsranla bitmesinin ardından artık hiçbir erkeğin kendisini sevmeyeceği ve hayatı boyunca yalnız kalacağı düşüncesine kapılır. Bu yüzden de güçlü bir duruşu olan Bogumił'in evlenme teklifini kabul eder. Ancak genç kadın bu sıradan yaşama alışamaz.

Yaşadıklarına soğuk bakan, bir düş dünyasında yaşayan, kocasının derin aşkına yanıt veremeyen bu kadın tipi Emma Bovary'yi anımsatır. Ancak, Emma yaradılış olarak yalancısıdır, Charles'ı ilişkilerinin henüz başında aldatır. Nobakov'un da "Edebiyat Dersleri"nde belirttiği gibi, Emma çocukluğundan beri sığ bir romantik kültürle büyütülmüştür. Romanların bıkmak bilmez bir okurudur. Ancak, kötü bir okurdur. Okurken heyecanlara kapılır, kendini kahramanların yerine koyar. Oysa Barbara, Emma'dan farklıdır. Kocasını aldatmaz. Kalbini karşı cinsten gelecek herhangi bir sıcaklığa karşı, o acıklı ilk aşk öyküsünden beri kapatmıştır çünkü (Yüce ve Zielinska Odachowska 516).

Her ne kadar kocasıyla farklı dünyaları olsa da, Barbara ve Bogumił'in birbirine benzer yönleri dikkat çekicidir. Sadakat, dürüstlük ve amaçlarına ulaşma isteği bu özelliklerin başında gelir. Okurun gözünde kötü bir kadın görüntüsü çizmez. Kocasını sevmeyen bir kadındır. Ancak hiçbir zaman kocasının kötü anlarında onu yalnız bırakmamıştır ve ona ihanet etmemiştir. Köy yaşamını sevmese bile çalışmaktan hiçbir zaman yorulmaz. Tıpkı annesi gibi kendisi de evlatlarına oldukça düşkün bir annedir. Onların eğitimine oldukça önem verir. Kızı Agnieszka'nın kentlerde eğitim almasını ve yaşamasını, sevdiği adamla evlenmesini destekler. Güçlü bir yurtseverlik duygusuna sahiptir, öyle ki kocasının bir Rus askeriyle konuşması bile onu sinirlendirir. Ocak Ayaklanmasına katılan askerlerin mezarlarına çiçekler götürür. Yurtsever toplantılara katılır. Kocasından etkilendiği ilk an bile ondan yurtseverlikle ilgili şarkılar dinlediği zamanlardır. İsyana katılmış

⁵ **Adam Mickiewicz (1798-1855):** Polonya edebiyatı Romantizm döneminin en önemli şairidir. Ruhani bir önder olarak kabul edilen şair edebi kimliğinin yanı sıra siyasi kimliğiyle adından söz ettirmiştir. Polonya'nın işgal altında olduğu dönemlerde ayaklanmalara önderlik yapan şair, 1855 yılında Polonya Lejyonunu kurma amacıyla geldiği İstanbul'da koleradan ölmüştür.

olan kocasının dayısı Klemens'e ölümüne dek bakmıştır, çünkü onu bir kahraman olarak görmüştür.⁶

Barbara pozitivism dönemi kadınlarının bir örneğini oluşturmaktadır. Polonya edebiyatında, Romantizm döneminin birey olarak ön plana çıkamayan kadın tipi yerine, pozitivism döneminde sorunlarını tek başına çözmeye çalışan, çevresine yardım eden, gerekli eğitime sahip ve çalışkan yeni bir kadın modeli toplum sahnesinde belirmiştir. Bu durum kuşkusuz ki on dokuzuncu yüzyılın iki yarısında Polonya'da yaşanan toplumsal gelişmelerin de bir yansımasıdır. Bu dönem, kadınlar çalışma ve para kazanma hakkı kazanmış, *Uçan Üniversite (Latający Uniwersytet)* adı altındaki gezici üniversitelerde eğitim almaya başlamışlardır. Toplumsal yaşamda güç kazanan kadının izleri edebiyat yapıtlarında da görülür. Yapılan uzun psikolojik betimlemelerle, dönüştükleri daha gerçekçi ve güçlü karakterler olarak erkek karakterlerin yanında yerlerini alırlar. Bu bağlamda, Barbara'yı pozitivist ilkelere göre hareket eden, içsel dünyasında ise sonraki dönemlerin kadın modellerini işaret ettiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Üçüncü kuşak kadın temsilcisi olarak Agnieszka ön plana çıkar. Niechciclerin en büyük kızıdır. Hastalıklı bir çocuk olarak dünyaya gelmesine rağmen, zaman içerisinde güç toplar, güzel ve neşeli bir kıza dönüşür. Hassas ve meraklı bir yapısı vardır. Okumaya oldukça düşkündür. Eğitim hayatı sırasında öğretmenlerinin dikkatini çekecek kadar parlak bir öğrenci olmuştur. Lozan'da sosyalist bir aktivist olan Marcin Śniadawski'ye âşık olur. İnişli çıkışlı ilişkileri evlilikle son bulsa da Agnieszka zaman zaman kocasını aldatır. Bu bağlamda, okurun karşısına modern dünyada güçlenen bir kadın modeli çıkmaktadır. Kendi tercihlerini yapabilen, modern dünyada birey olarak güçlü bir yer edinebilen bir kadındır. Ancak, kendinden önceki dönemlerin kadınları olan Barbara ve Jadwiga'yla kıyaslandığında en büyük farkı sevdiği adamla birlikte olabilme şansını bulmuş olmasıdır. Agnieszka, sadece entelektüel açıdan değil, yurtseverlik bakımından da gelişmiş bir karakterdir. Tamamen yeni, taze ve geniş bir bakış açısıyla toplumsal ve ulusal konulara yaklaşır. Değişimin gerektiğini görür, bir bakıma genç kuşağın çağdaş toplum içindeki rolünü yansıtmaktadır. Onun yaşam

6 Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Pomorska, Krystyna ve Henryk Baran. *Jakobsonian Poetics and Slavic Narrative: From Pushkin to Solzhenitsyn*. London: Duke University Press, 1992.

biçimi, dünya görüşü, aktivist duruşu ve özgürlükçü düşünceleri yeni ve modern kadını işaret etmektedir. Agnieszka'yla birlikte, kadına karşı değişen toplumsal bilinç de okura sunulmaktadır. Örneğin romantizm ya da pozitivizm dönemlerinde kadının kocasını aldatması kabul edilebilir bir davranış değildir. Böyle bir hataya düşseler bile, ceza almaları kaçınılmazdır. Ancak Agnieszka sevdiği adamı birkaç defa aldatmış, buna rağmen hiçbir toplumsal önyargıyla mücadele etmek zorunda kalmamıştır.

Bir ailenin kadınlarının kuşaksal değişimi üzerinden toplumsal gelişmelerin yansıtılmasının yanı sıra sınıfsal değişimler de ailenin genç kuşaklarının yaşam tarzlarıyla ön plana çıkartılır. Bu bağlamda, toprak soylu sınıfın çöküşü, kapitalist sınıfın şekillenmesi ve bir kent burjuvazisinin oluşması dikkat çekicidir. Gelişen sanayileşmenin ardından, toprağa bağımlılık azalmış, kentlere doğru büyük bir göç başlamıştır. Bu biçimde de kentlerin önemi artmış, kiralık yerler çoğalmış, yeni dükkânlar, fabrikalar açılmıştır. Anzelm Ostrzenski, toprak soylusu sınıfının önemini yitirini ve dönüşümünü yansıtan en önemli karakterdir. Anzelm, Michalina ve Daniel'in oğlu, Barabara'nın yeğenidir. Michalina ve Daniel'in köyden kente göçmesinin ardından, küçük burjuva entelektüel çevresiyle tanışmış, çocuklarını da bu yeni kapitalist düzeninin gerçekliğine göre yetiştirmişlerdir. Anzelm, bu yeni ekonomik, ticari şartlarda, saygı duyulan ve zengin bir girişimci olmuş, ticari ortaklıklar ve şirketler kurmuştur. Burjuva sınıfının güçlenmesiyle kentlerin önem kazanması, kırsalın ve toprağa bağlı yaşamın değerini yitirmesi de yapıtta sınıfsal değişimlere örnek oluşturmaktadır.

Geceler ve Günler, bir nehir roman olarak, bazı tarihi gerçeklikleri içermektedir. 1815 yılında kurulan Kongre Krallığı dönemi, Ocak Ayaklanması ve ayaklanmacıları, Rus işgali altındaki bölgelerde bulunan köylülerin durumu, Rus devrimi, Rusya-Japonya savaşı ve Birinci Dünya Savaşı bunlardan en önemlileridir.

“*Geceler ve Günler* yazarın hayatına giren karakterlerle yakın bir ilişki içindedir. Deneyimleri ve gözlemleri olduğu kadar aile öyküleri ve Kalisz yayınlarından aldığı bilgiler de oldukça önemlidir” (Wilczycka 11). Bir bakıma 1860'lardan I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede sıradan insanların belgeseli olarak da kabul edilebilecek *Geceler ve Günler*'in nehir roman türüne uygun olarak otobiyografik özellikler içerdiğini belirtmek gerekir.

Olayların büyük bir çoğunluğunun geçtiği Kaliniec kasabası, Dąbrowska'nın büyüdüğü Kalisz kasabasını anımsatmaktadır. Ancak en belirgin benzerlikler, karakterler üzerinden ortaya çıkmaktadır. Barbara ve Dąbrowska'nın annesi

Ludomirę z Gałczyńskich benzer özelliklere sahiptir. İki kadın da özel ders vererek öğretmenlik yapmış, ayakları üzerinde durmaya çalışmış ve çocuklarının eğitimlerine önem vermişlerdir. Yazarın babası Józefa Szumski'nin izlerini ise Bogumił karakterinde bulmak mümkündür. Ocak Ayaklanmasına katılan bu iki adam güçlü yurtsever duygulara sahip, ailelerine bağlı, fedakâr ve çalışkan baba özellikleri taşımaktadırlar. Ancak yapıttaki en dikkat çekici benzerliği Agnieszka karakteri yansıtmaktadır. Okur Agnieszka'da yazarın kendi hayatını bulmaktadır. Niechciclerin büyük kızı, tıpkı yazarın kendisi gibi küçük yaşlarından beri edebiyatla ilgilidir. İkisi de özel Varşova yatılı okulunda okumuştur. İkisi de Lozan'da eğitim almış, yer altı yurtsever hareketlere katılmışlardır. Tıpkı Agnieszka'nın sosyalist bir aktivist olan Marcin Śniadowski ile evlenmesi gibi, yazarın kendisi de aynı biçimde ideolojik görüşleri güçlü, sosyalist aktivist Marian Dąbrowski ile evlenmiştir.

“Yapıt büyüklüğünü detaylı karakter portrelerinden, doğru ve dikkat çekici bir şekilde tarihi bölümlerin yeniden yaratılmış olmasından ve toplumsal dinamiklerin gerçekçi bir şekilde tespit edilmiş olmasından alır” (Wilson, Schlueter ve Schlueter 110). Yazar Polonya dilinin zenginlikleriyle ve klasik realizmin motifleriyle süslediği tarafsız bir anlatım dili kullanır. Tanrısal anlatım yoktur. Oldukça basit olan anlatımını çok sesli betimlemelerle süsler. Öyle ki yavaşça akan, epik tutumla ilerleyen ve saniye üslubunu oluşturan dili, okura adeta bir film karesinin içindeymişçesine her anı dikkatlice izleyebilme şansını verir. Sıradan ve günlük bir dilin kullanılmış olması ise Dąbrowska'nın dilinin basitliğine işaret etmez. Aslında tam aksine yazarın dilinin artistik kalitesini ve yeteneğinin gücünü gösterir. Dąbrowska'nın öyle saydam bir dili vardır ki, herhangi bir süsleme gerekmesizin söyleyeceklerini aracısız ifade eder, çünkü bu dil deneyimden doğmuştur (Yüce ve Zielinska Odachowska 514).

Geceler ve Günler, geleneksel nehir romanın yapısının yanı sıra, içerdiği psikolojik roman motifleri ve yazarın şaşırtıcı yaratım gücüyle döneminin yenilikçi ve avangard romanları arasında yer almaktadır. Karakterlerin karmaşık ve derin ruhsal yapıları detaylıca ele alınmıştır. Bu bağlamda yapıtta, Barbara detaylıca incelenmiştir.

Tüm evliliği boyunca gençlik yıllarını, ilk defa kendisini ve Toliboski'yi fark ettiği zamanlarını düşleyen genç kadın, gerçek aşkın hayatta bir kez yaşanabileceğine inanır, bu yüzden kocasına karşı hissettiği şeyleri asla aşk olarak yorumlamaz. Gerçekleşmemiş umutları, mutsuz biten aşkı ve tatmin edilmemiş

istekleri hayatla olan anlaşmazlığının nedenlerini oluşturur. Kronik bir huzursuzluk, insanlara güvenmeme ve mutsuzluk ise karakteristik özelliğidir. Karmaşık ve içe kapanık doğası, onu mutsuz bir kadına dönüştürmüştür. Dış dünyayı bir tehlike olarak algılar, ondan korkar ve kendisiyle onun arasına bir mesafe koyar. Bu mesafeyi okuyucu, yazarın ona hitap şeklinden zaman zaman hissetmektedir. Dąbrowska yapıt boyunca başkahramanına, ruhsal açıdan yaşadığı yere ait olmayan bir kadına seslenir gibi *Bayan Barbara* ifadesiyle hitap eder.

Buna karşın, onu kötü bir karakter olarak değerlendirmek mümkün değildir. Hamile olmasına rağmen, yaşadığı Serbinów'u yeniden canlandırmak için çalışmış, her zaman iyi bir ev hanımı ve anne olmak için çabalamış ve cesaretle yaşamın içindeki yerini almıştır. Barbara anne olduktan sonra her şeyden önce güçlü bir kadına ve sevgi dolu bir anneye dönüşür. Ancak büyük oğlunun ölümünden sonra derinden etkilenmiştir. Okur, genç kadının kendisini karmaşık felsefi soruların ortasında bulduğu içsel konuşmalarıyla sıklıkla karşılaşır:

Dünya, biri gittiğinde durmaz. Evren perspektifinden bu boşluk fark edilmez bile. İnsanoğlu için her şey bitmiş gözükse de, yeni acılar, yeni mutluluklar, yeni günahlar yaşanmaya devam edecektir. İki insan arasındadır her şey: hoşnutsuzluk ve bağlılık, yabancılık ve yakınlık. Ancak bu duygular da tamamen doldurmaz bir varoluşu ve sürmez sonsuza kadar. Öyleyse neden ve ne için döner dünya? (Dąbrowska 102).

Bogumił ise Barbara'nın tam zıttı bir karakter yapısına sahiptir. Açık, dışa dönük, basit şeylerden zevk alan, kolayca arkadaşlık kurabilen, doğaya uygun yaşayan ve iç huzurunu sağlayabilmiş bir adamdır. Aşk onun için, Barbara'nın hissettiği gibi romantik duygulardan oluşan bir düşünüş değildir. Dolayısıyla karısını romanslardan çıkmış bir tanrıça gibi değil, ağır günlük işlerinde bir yardımcı, güçlü bir figür ve yaşamın özü olarak görür. Barbara için önemli olan Bogumił için yabancıdır. Bogumił, Barbara'nın çevresine uyum sağlayamamasına neden olan içsel karmaşasını, eve olan titiz ilgisini anlayamaz. Buna karşın duygusal açıdan tamamen Barbara'ya bağlıdır. Çok iyi bir babadır. Onlarla oynar, onlara keman çalar. Büyük oğlunun ölümünden sonra kendini asmak ister. Çocuklarını saygılı insanlar olarak yetiştirmek ister. "Kimin gücü, kimin akli yeter böyle yaşamaya?" (Dąbrowska 295) diyerek yorumladığı kızının yurt dışına eğitimi için gidişinden çok fazla acı çeker.

Bogumił karakteri yapıtta bir tamamlayıcı unsur olarak yapılandırılmıştır. Bogumił'in bilgeliği, temkinli ve otokontrollü oluşu, sakinliği, Barbara'nın duygusal ve romantik tarafını tamamlar. İki karşıt davranış biçimi, dışa dönüklük ve içe kapanıklık iki kişiyi bir bütünde toplar. Her şeye rağmen birbirleri olmadan yapamazlar. Barbara'nın depresyonlarına, kaprislerine kocası sabırla katlanmış, onu sakinleştirmeye çalışmış, cevapları olmayan sorunlarını sıkılmadan dinlemiştir. Barbara ise kocasının, hırsıyla ve uzun soluklu çalışma alışkanlığını yavaşlatmış, onu ağır koşullarda, tarlalarda çalışırken en büyük desteği olmuş, sert yapısını elinden geldiğince yumuşatmaya çalışmıştır. Oğullarının ölümü, Bogumił'in ihanetleri, Barbara'nın taşınması gibi, evliliklerindeki trajedilere rağmen, birlikteliklerini uzun soluklu kılmışlardır. Edebiyat tarihçisi Ewa Nawrocka bu çifti şöyle tanımlar: "Bogumił güneşle güne bağlanmış maskülen bir kök, Barbara ise ay gibi değişebilen bir unsurdur gecenin." (Nawrocka 18) Geceler Barbara'nınken, günler ise Bogumił'indir. İşlerine duydukları saygı, çocuklarına duydukları aşkları ve de birbirlerine olan karşılıklı güvenleri Niechciclerin günlerini ve gecelerini birlikte geçirmelerine yardımcı olmuştur. Üstelik Bogumił'in ölümünden sonra Barbara hayatındaki tek aşkının kocası olduğunu anlar. Yaşamı boyunca eski aşkının etkisinde kalmış olsa da Barbara, kocasının kişiliğindeki güvenilir desteği, açık yürekliliği, sıcak samimiyeti ve çocukları sayesinde iç huzurunu sağlayabilmiştir.

Sonuç

İlk defa Romain Rolland *Jean Christophe* başlıklı yapıtta adı geçen nehir roman türünde, bir kişi, bir topluluk veya bir ailenin kuşakları üzerinden tarihi, politik ve ekonomik açıdan dönemler geniş bir perspektiften yansıtılır. Bir üst başlık olarak kabul edilebilecek olan tür aslında aile roman, çağ roman, tarihsel roman, otobiyografik romandan özellikler ve çeşitli motiflerden oluşmuş bir bütündür. Aile romanı türünün özelliklerinden faydalanılarak anlatılan ailenin kuşaklar boyu değişim ve dönüşümleri yansıtılırken, tarihi roman türünün katkısıyla da arka planda çağın önemli tarihi gelişmeleri ele alınabilmektedir. Nehir romanının en önemli parçası olan çağ romanı sayesinde, yapıtta dönemin kültürel özellikleri ele alınırken, otobiyografik roman türünün aracılığıyla geniş bir karakter yelpazesine ulaşılmaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan *Geceler ve Günler* ise adeta okurlarına dönemler arası geçişi sağlayan bir yolculuğun kapılarını açmaktadır. Nehir roman türünün aile romanı izleri taşıması özelliklerine uygun olarak Barbara ve

Bogumił'in merkezinde olduğu bir anlatımla geçmişe, aile köklerine dönülürken, çocuklarının yaşamlarıyla da genç kuşaklara kadar uzanılır. İki ailenin kökleri de toprak soyluluğu kültürüne dayanmaktadır. Ancak, burjuvazinin güçlenmesi ve ayaklanmaların yarattığı olumsuz sonuçlar dolayısıyla feodalizm zayıflamış, toprak soyluları mal varlıklarını kaybederek yoksullaşmıştır. Ailelerin yıllar içinde değişen sosyal statülerinin yanı sıra, yapıtta üç kuşak kadını simgeleyen Jadwiga, Barbara ve Agnieszka karakterleri üzerinden kadının toplumda değişen yeri işaret edilir.

Dąbrowska, romanında bir ailenin tarihini anlatırken, aslında bir yandan da tüm Polonya toplumunun tarihini gözler önüne sermektedir. Viyana Kongresine göre 1815 yılında kurulan Kongre Krallığındaki toprak soylularının dönüşümü, kapitalizmin gelişimi ve Rus işgali altındaki bölgelerde bulunan köylülerin durumu, Ocak Ayaklanması, Rus devrimi, Rusya-Japonya savaşı ve Birinci Dünya Savaşı yapıtta yer alan en tarihi motiflerin en belirgin örneklerdir. Romanda bulunan tarihsel izlerin nehir roman türü özelliklerinden birini oluşturduğunu ifade etmek gerekir. Bu geniş olaylar dizisini ise Dąbrowska saniye üslubu anlatım tekniğiyle yazar. Bilindiği gibi, saniye üslubu nehir roman anlatım stilinde en çok başvurulan tekniktir. Bu biçimde, işitme, görme gibi duyularımızla algılayabildiğimiz gerçeğin en küçük parçasını dahi detaylı bir biçimde yapıt içinde bulmak mümkün olmaktadır.

Nehir roman türlerinde tarihsel izler ve dil kadar önemli bir diğer özellik yansıtılan dönemlerin kültürlerinin, geleneklerinin, inançlarının, alışkanlıklarının, popüler eğilimlerinin ve dünya görüşlerinin ele alınması, kısacası çağ romanı özelliklerinin de yapıtın içinde yer almasıdır. *Geceler ve Günler* bu bakımdan önemli özellikler taşımaktadır. Geniş kent ve karakter yelpazesine sahiptir. Asıl karakterlerin yanı sıra, birçok yan karakterlerle birlikte toplamda iki yüz elliyi aşkın önemli ya da önemsiz karakter okuyucuya sunulmaktadır. Feodalizmden burjuvaziye geçişte dönemin toplumsal değişimleri, kadının yıllar içindeki dönüşümü ve popüler olan yeni eğilimler özellikle genç kuşağın yaşamı üzerinden yansıtılır.

Romanın otobiyografik roman özellikleri taşıması, türünü nehir romana yaklaştıran özelliklerinden bir diğeridir. Dąbrowska'nın büyüdüğü kent Kalisz'in izleri, romandaki kentlerde görülürken, Barbara, Bogumił, Agnieszka ve Śniadowski yazarın hayatından parçalar taşımaktadır.

Maria Dąbrowska'nın üç ciltten oluşan nehir romanı *Geceler ve Günler*, Polonya romanının geleneksel motifleriyle donatılmış ve yirminci yüzyılın ilk on yılında özellikle Avrupa'da popüler olmuş düzyazı stiline göre biçimlenmiştir. Realizmin ve psikolojik düzyazının özellikleriyle, ayrıca toplumsal ahlaki temaları ele alan felsefi katmanlarla zenginleştirmiştir. 1934 yılında Devlet Edebiyat Ödülü alan roman dört kez Nobel edebiyat ödülüne aday gösterilerek büyük bir başarı kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Dąbrowska, Maria. *Noce i Dnie*. Warszawa: Greg, 2010. Web. 9.12.2015.
- Folejewski, Zbigniew. "Maria Dąbrowska's Place in European Literature" *Books Abroad* 38 (1964):11-13.
- Jacobsen, Jens Peter. *Marrie Grubbe*. Çev. Selahattin Batu. İstanbul: Dünya Klasikleri Dizisi, 2000. Web. 25.09.2016.
- Nawrocka Ewa. *Noce i Dnie Marii Dąbrowskiej*. Warszawa: Patria Oficyna, 1992.
- Pomorska, Krystyna ve Henryk Baran. *Jakobsonian Poetics and Slavic Narrative: From Pushkin to Solzhenitsyn*. London: Duke University Press, 1992.
- Rolland, Romain. *Jean Christophe*. Trans. Gilbert Cannan. New York: Henry Holt and Company, 1910. Web. 12.08.2016.
- . *Jean Christophe In Paris*. Trans. Gilbert Cannan. Teddington: Echo Library, 2007. Web. 17.09.2016.
- Wilczycka Danuta. *Noce i Dnie Marii Dąbrowskiej*. Lublin: Biblios Opis, 2003.
- Wilson, Katharina M., Paul Schlueter ve June Schlueter, eds. *Women Writers of Great Britain and Europe: An Encyclopedia*. New York: Routledge, 2013.
- Yüce, Neşe M. ve Ewa Zielinska Odachowska. "Bir Aile Romanı Geceler ve Günler." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 38. 1-2 (1995):513-518.